

Nr 32

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om folkomröstning angående högertrafik, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 25 februari 1955 dagtecknad proposition, nr 112, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om folkomröstning angående högertrafik.

I samband med propositionen har utskottet behandlat

dels fyra i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen de likalydande motionerna nr 452 i första kammaren av herr *Englund m. fl.* och nr 543 i andra kammaren av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.* samt de likalydande motionerna nr 478 i första kammaren av herrar *Weiland* och *Sunne* och nr 587 i andra kammaren av herrar *Swedberg* och *Christenson* i Malmö,

dels ock två före propositionens avlämnande väckta motioner, nämligen de likalydande motionerna nr 6 i första kammaren av herr *Elofsson*, *Gustaf*, *m. fl.* och nr 8 i andra kammaren av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*

Beträffande de skäl som ligger till grund för det genom propositionen framlagda lagförslaget får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till propositionen. I fråga om de skäl motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna I: 452, II: 587 och II: 8.

Till utskottet har från justitiedepartementet överlämnats en från överståthållarämbetet till departementet inkommen skrivelse med en vid densamma fogad framställning från Stockholms stads valnämnd jämte protokollsutdrag och promemoria. Redogörelse för skrivelsen och framställningen lämnas i det följande.

I fråga om propositionens huvudsakliga innehåll må här endast anmärkas följande.

I propositionen föreslås lagstiftning om anordnande av en allmän folkomröstning angående högertrafik. Omröstningen föreslås äga rum den 16 oktober 1955. Förslaget behandlar i övrigt frågeställningen vid omröstningen samt de tekniska anordningarna i samband med densamma.

Det vid propositionen fogade lagförslaget är av följande lydelse.

F ö r s l a g

till

L a g

om folkomröstning angående högertrafik

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Den 16 oktober 1955 skall genom allmän folkomröstning folkets mening inhämtas om frågan, huruvida högertrafik bör införas på vägarna i riket.

Den som önskar att högertrafik införas röstar ja.

Den som önskar att vänstertrafik bibehålles röstar nej.

Röstande, som icke önskar taga ställning till frågan om höger- eller vänstertrafik, äger avlämna blank röstsedel.

2 §.

För omröstningen indelas riket i omröstningsdistrikt. Kommun eller del av kommun, som vid val till riksdagens andra kammare bildar ett valdistrikt, skall utgöra ett omröstningsdistrikt.

Omröstningsförrättare är inom varje omröstningsdistrikt den som vid val till andra kammaren är valförrättare; och skall vad i lagen om val till riksdagen finnes stadgat om sådan valförrättare äga motsvarande tillämpning beträffande omröstningsförrättare.

3 §.

Vid omröstningen skall då gällande röstlängd för val till andra kammaren lända till efterrättelse.

Varje röstande äger en röst.

4 §.

Kungörelse angående omröstningen skall utfärdas av länsstyrelsen sist den 27 september 1955. Om kungörelsen skall anslag äga rum efter vad därom stadgas i lagen den 13 mars 1942 med vissa bestämmelser om kungörande i kyrka. Kungörelsen skall tillika i erforderlig omfattning införas i ortstidningar.

I kungörelsen skall angivas:

a) den fråga som skall besvaras vid omröstningen och det sätt på vilket de röstande därvid äga giva sin mening till känna;

- b) dag och tid för omröstningen;
- c) omröstningsstället för varje omröstningsdistrikt; samt
- d) erinran om rätt för röstande att i vissa fall utöva rösträtt inom riket å postanstalt samt utom riket å svensk beskickning eller svenskt konsulat.

5 §.

Omröstningen förrättas å den tid på dagen, som i 58 § första stycket lagen om val till riksdagen är stadgad för val till andra kammaren; dock skall vad i andra stycket nämnda paragraf är föreskrivet om rätt för länsstyrelse att förordna om annan tid äga motsvarande tillämpning.

Jämväl i övrigt skola beträffande ordningen för omröstningens förrättande i tillämpliga delar gälla de bestämmelser som i lagen om val till riksdagen givas med avseende å val till andra kammaren, såvida ej annat följer av vad nedan stadgas.

I omröstningslokal skola finnas anslagna exemplar av lagen om val till riksdagen och av denna lag ävensom av länsstyrelsens kungörelse angående omröstningen.

6 §.

Vid omröstningen skall begagnas röstsedel, som är av vitt papper utan kännetecken och som innehåller ordet ja eller ordet nej eller är blank. Sådana röstsedlar, lika till storlek och beskaffenhet, skola vid omröstningstillfället finnas tillgängliga för de röstande.

7 §.

Vid omröstningen skola användas särskilda röstkuvert. Om beskaffenheten av dessa och deras tillhandahållande skall i tillämpliga delar gälla vad om valkuvert för val till andra kammaren är stadgat.

8 §.

Omröstning skall ske i den ordning, som för rösträtts utövande vid andra kammarval är föreskriven; och äger äkta make, under villkor och på sätt som för valsedelsförsändelse stadgas, avlämna röstsedel genom andra maken med begagnande av röstsedelsförsändelse.

9 §.

När alla, som före det för omröstningens slut fastställda klockslaget inställt sig i omröstningslokalen, avlämnat sina röstsedlar, förklarar ordföranden omröstningen avslutad.

Omedelbart därefter företages preliminär röstsammanräkning. Bestämmelserna i 68 § lagen om val till riksdagen skola därvid äga motsvarande tillämpning. Vid ordnande i grupper av sedlar, som avses under 3. d) av nämnda paragraf, skall iakttagas att ja-sedlar sammanföras i en grupp, nej-sedlar i en grupp samt blanka sedlar i en grupp; och skall å omslag

till varje sådan grupp av sedlar antecknas de ineliggande sedlarnas antal samt den grupp de tillhöra.

Protokoll skall vid förrättningen föras enligt formulär, som av Konungen fastställles.

10 §.

Sedan det vid omröstningsförrättningen förda protokollet upplästs och dess riktighet bekräftats av ordföranden och två av de närvarande, förklaras förrättningen i denna del avslutad.

Omröstningsförrättaren insänder därefter ofördröjligen till länsstyrelsen röstomslagen, vilka skola vara omsorgsfullt förseglade under minst två närvarandes sigill, samt omröstningsprotokollet och röstlängden. Sker insändandet med posten, skall försändelsen anordnas som värdepost.

11 §.

Vad i 70 § lagen om val till riksdagen stadgas angående rätt för väljare att vid val till andra kammaren i vissa fall avlämna valsedel å postanstalt, beskickning eller konsulat skall äga motsvarande tillämpning å den som vid omröstningen önskar avlämna röstsedel; och skola i fråga om förfarandet i nämnda avseende gälla de i 71—75 §§ samma lag därom meddelade bestämmelserna.

12 §.

Länsstyrelsen skall, sedan röstomslag, omröstningsprotokoll och röstlängder inkommit från alla omröstningsdistrikt i länet, vid offentlig förrättning verkställa sammanräkning av de inom länet avgivna rösterna.

Angående sådan förrättnings förberedande och verkställande skall, med iakttagande jämväl av bestämmelserna i 13 och 14 §§ denna lag, vad i 76—78 ävensom 83 och 84 §§ lagen om val till riksdagen är stadgat om röstsammanräkning vid val till andra kammaren äga motsvarande tillämpning.

Röstsedlarna skola förvaras minst ett år efter det att omröstningsförrättningen avslutats.

13 §.

Ogill är röstsedel:

till vilken använts annat än vitt papper;

å vilken finnes något kännetecken, som uppenbarligen blivit med avsikt där anbragt;

vilken, om den ej är blank, upptar annat ord än »ja» eller »nej».

Finnas i ett röstkuvert två likalydande röstsedlar, skall allenast en sedel räknas. Finnas i annat fall än nu sagts i ett röstkuvert två röstsedlar eller finnas i ett röstkuvert flera än två röstsedlar, äro de alla ogilla. Där i röstkuvert finnes jämte röstsedel annat än sådan sedel, är röstsedeln ogill.

14 §.

Omröstningens utgång kungöres omedelbart genom uppläsning av protokollet över sammanräkningen. Med protokollets uppläsning är omröstningsförrättningen avslutad.

Sedan tid för besvär mot förrättningen utgått, insändes till inrikesdepartementet avskrift av sammanräkningsprotokollet jämte uppgift, huruvida besvär anförts.

15 §.

Sedan till inrikesdepartementet från länsstyrelserna inkommit protokoll över de av dem förrättade sammanräkningarna och omröstningsförrättningarna vunnit laga kraft, verkställes inför chefen för nämnda departement sammanräkning av de inom hela riket avgivna rösterna.

16 §.

Förmenar någon, att folkomröstningen icke försiggått i laga ordning, äger han att däröver hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden att hos länsstyrelsen äska behörigt protokollsutdrag. Protokoll bör inom tre dagar därefter till klaganden utlämnas; och skall han vid förlust av talan sist inom tio dagar efter omröstningsförrättningens slut med sina till Konungen ställda besvär inkomma till länsstyrelsen, som genom tillkännagivande i länskungörelserna och i ortstidning utsätter viss kort tid, inom vilken förklaring över besvären må av vederbörande till länsstyrelsen avgivas. Sedan denna tid tilländagått, har länsstyrelsen att besvären jämte de förklaringar, som må hava inkommit, ofördröjligen till Konungen insända för att i Dess regeringsrätt skyndsamt föredragas och avgöras.

17 §.

Det åligger kommunerna att tillhandahålla lämpliga omröstningslokaler och att gälta kostnaden för de anordningar, som äga samband därmed.

Röstsedlar, kuvert och omslag skola på statsverkets bekostnad tillhandahållas; och skola med avseende härå bestämmelserna i 96 § lagen om val till riksdagen äga motsvarande tillämpning.

18 §.

Angående statlig upplysningsverksamhet i samband med omröstningen skall gälla vad därom särskilt bestämmes.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg, erinrar i propositionen till en början om att Kungl. Maj:t på föredragning av statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet föreslagit, att en rådgivande folkomröstning angående frågan om högertrafik skall anordnas, varvid tillika framlagts förslag rörande vissa anslag i samband med omröstningen.

Beträffande det i nu förevarande proposition, nr 112, framlagda förslaget till lagstiftning i folkomröstningsfrågan anför departementschefen inledningsvis bl. a. följande.

»Det grundläggande stadgandet om rådgivande folkomröstning upptages i 49 § 2 mom. regeringsformen. Som bekant antogs vid 1954 års riksdag¹ såsom vilande ändrad lydelse av nämnda stadgande jämte därtill anslutande bestämmelser i riksdagsordningen, vilken ändring syftade till ett utbyggande av folkomröstningsinstitutet i viss omfattning. Den angivna författningsändringen är emellertid alltjämt beroende på vidare grundlagsenlig behandling. Enligt den äldre lydelse av 49 § 2 mom. regeringsformen, som sålunda fortfarande gäller, ankommer det på Konungen och riksdagen gemensamt att besluta om allmän folkomröstning, när det i ärende av särskild vikt prövas nödigt att före dess avgörande inhämta folkets mening. Beslutet skall ges formen av samfällt stiftad lag, vilken tillika skall innehålla bestämmelser om den eller de frågor som skall besvaras samt om tid och sätt för omröstningen. Handläggningen av nämnda lagfråga ankommer på justitiedepartementet. Med anledning härav har inom justitiedepartementet utarbetats förslag till *lag om folkomröstning angående högertrafik*. Detta förslag ansluter sig i tillämpliga delar nära till det förslag till en allmän folkomröstningslag som tidigare framlagts av 1950 års folkomröstnings- och valsätsutredning (SOU 1952:7). Jag vill emellertid betona att jag med det nu framlagda förslaget icke avsett att taga ståndpunkt till den närmare utformningen av de generellt tillämpliga lagbestämmelser om allmän folkomröstning, vilka enligt vad vid folkomröstningsreformen förutsatts skall utfärdas i samband med ikraftträdandet av de nya grundlagsstadgandena i ämnet.»

I fortsättningen lämnar departementschefen en redogörelse för innehållet i lagförslaget, till vilken utskottet torde få hänvisa. Dock må här anmärkas, att departementschefen beträffande utformningen av frågeställningen vid omröstningen hänvisar till vad chefen för kommunikationsdepartementet anförl i denna del samt anför:

»Enligt förslaget skall endast en fråga föreläggas de röstande, och denna fråga skall gälla, huruvida högertrafik bör införas på vägarna i riket. Frågan skall besvaras med ja eller nej. Omröstningspropositionen har i anslutning härtill utformats sålunda, att den som önskar att högertrafik införas

¹ Prop. nr 193; KU utl. nr 16.

röstar ja, medan den som önskar att vänstertrafik bibehålles röstar nej. För att lämna tillfälle åt röstande, som ej önskar taga ställning till frågan om höger- eller vänstertrafik, att ge uttryck häråt har det vidare ansetts lämpligt att i förslaget uttryckligen ange att den röstande i sådant fall äger avlämna blank röstsedel.»

Vidare må här återgivas följande av vad departementschefen anför om rätt att deltaga i omröstningen samt om omröstningsdistrikt:

»Rätt att deltaga i omröstningen tillkommer enligt 49 § 2 mom. regeringsformen en var som är röstberättigad vid val till riksdagens andra kammare. Det synes naturligt att även reglerna för förfarandet vid folkomröstningen utformas i nära överensstämmelse med vad gäller för valen till andra kammaren. Denna princip ligger också till grund för det förut omnämnda förslaget av folkomröstningsutredningen till generella bestämmelser om allmän folkomröstning, och samma system tillämpades även i stort sett redan vid anordnandet av 1922 års förbudsomröstning. Liksom då skedde bör således för rösternas avlämnande riket indelas i omröstningsdistrikt motsvarande valdistrikten vid valen till andra kammaren.»

Motionerna m. m.

I de före propositionens avlämnande väckta likalydande motionerna I: 6 och II: 8 hemställas, att riksdagen för sin del enligt § 49 mom. 2 regeringsformen måtte besluta antaga lag om allmän folkomröstning i frågan om eventuell övergång till högertrafik samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till sådan lag.

I de likalydande motionerna I: 452 och II: 543 hemställas, att riksdagen ville för sin del antaga lag om folkomröstning angående lagstiftning mot onykterhet hos motorförare av i huvudsak den lydelse som angivits i motionerna.

I de likalydande motionerna I: 478 och II: 587 föreslås, »att riksdagen med ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit i proposition nr 112 för sin del måtte besluta avslå det däri framlagda förslaget angående blank sedel vid 1955 års folkomröstning samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till de justeringar i lagtexten som erfordras i anledning härav».

I skrivelsen från Stockholms stads valnämnd föreslås, att förslaget till lag om folkomröstning angående högertrafik »måtte förses med ett stadgande, som medger sammanslagning av två eller flera andrakammarvaldistrikt till ett omröstningsdistrikt». Överståthållarämbetet har — i den skrivelse till justitiedepartementet, varmed ämbetet överlämnat valnämndens framställning — förklarat sig för egen del anse, att det skulle vara en fördel, om ett dylikt stadgande kunde inflyta i lagen.

Utskottet

Utskottet vill till en början erinra om att Kungl. Maj:t i den till statsutskottet hänskjutna propositionen nr 111 till årets riksdag föreslagit, att en rådgivande folkomröstning i högertrafikfrågan skall anordnas, samt att statsutskottet i sitt yttrande nr 131 i anledning av propositionen tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet har därför icke att ingå på frågan huruvida folkomröstning i högertrafikfrågan skall äga rum utan endast att — för det fall riksdagen fattar beslut i enlighet med statsutskottets tillstyrkan — behandla frågan om lagstiftning i ämnet.

I anledning av yrkandet i motionerna I: 452 och II: 543, att riksdagen ville för sin del antaga en lag om folkomröstning angående lagstiftning mot onykterhet hos motorförare, vill utskottet erinra om att i de likalydande motionerna I: 453 och II: 544, vilka väckts i anledning av propositionen nr 111 och behandlats i statsutskottets nyssnämnda utlåtande nr 131, yrkats, att de i propositionen nr 111 för den föreslagna folkomröstningen i högertrafikfrågan begärda anslagen måtte uppräknas med vissa belopp för bestridande av merkostnaderna för en samtidig folkomröstning i trafiknykterhetsfrågan. Statsutskottet har i denna fråga hänvisat till vad statsutskottet i sitt utlåtande anfört beträffande angelägenheten av att själva frågeställningen vid den i propositionen behandlade folkomröstningen utformas så enkelt som möjligt, och uttalat, att detta syfte torde motverkas av ett sammanförande av helt artschilda spörsmål enligt motionärernas förslag, samt avstyrkt bifall till de nämnda motionerna.

Utskottet som delar uppfattningen, att frågeställningen vid en folkomröstning bör vara så enkel som möjligt, anser det ur denna och andra synpunkter icke lämpligt, att frågan om utformandet av lagstiftningen rörande onykterhet hos motorförare göres till föremål för folkomröstning samtidigt med högertrafikfrågan. Utskottet kan därför icke tillstyrka nu förevarande motioner.

Den i motionerna I: 478 och II: 587 berörda frågan om blank sedel vid folkomröstningen i högertrafikfrågan har upptagits till behandling i propositionen nr 111. Statsutskottet har i sitt ovannämnda utlåtande funnit det tveksamt, om tillräckliga skäl föreligger för redovisning av även en tredje ståndpunkt, men har dock förklarat, att statsutskottet icke vill motsätta sig departementschefens förslag. Under hänvisning härtill — och då frågan om avslag å propositionen nr 112, i vad avser blank sedel, därest riksdagen godkänner statsutskottes utlåtande, torde ha förfallit — får utskottet uttala, att lagstiftningen i denna del torde böra utformas på sätt i propositionen nr 112 föreslagits.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag i förevarande proposition skall riket för omröstningen indelas i omröstningsdistrikt. Kommun eller del av kommun som vid val till riksdagens andra kammare bildar ett valdistrikt, skall enligt förslaget utgöra ett omröstningsdistrikt. Stockholms stads valnämnd

har i en till utskottet överlämnad skrivelse framfört det förslaget, att möjlighet skulle tillskapas för länsstyrelserna att förordna om sammanslagning av två eller flera andrakammarvaldistrikt till ett omröstningsdistrikt. Utskottet kan icke biträda detta förslag. Såsom departementschefen framhållit synes det naturligt, att reglerna för förfarandet vid folkomröstningen utformas i nära överensstämmelse med vad som gäller för valen till andra kammaren. I enlighet härmed bör jämväl enligt utskottets mening riket indelas i omröstningsdistrikt motsvarande valdistrikten vid valen till andra kammaren. En sammanslagning av valdistrikten kunde komma att för de röstberättigade försvåra deltagandet i valet. Mot en sammanslagning talar även att Kungl. Maj:ts förslag överensstämmer med det förslag till en allmän folkomröstningslag som framlagts av 1950 års folkomröstnings- och valsättsutredning och att det synes vara av värde att man nu får tillfälle att, även i nu förevarande detalj, i praktiken pröva utredningens förslag.

Beträffande de olika detaljbestämmelserna i övrigt i Kungl. Maj:ts lagförslag har utskottet icke funnit anledning till erinran eller särskilt yttrande.

De före propositionens avlämnande väckta motionerna I: 6 och II: 8 variyrkats, att riksdagen måtte besluta antaga lag om allmän folkomröstning i högertrafikfrågan, torde få anses besvarade genom vad utskottet i anledning av propositionen anfört.

På grund av det anförda får utskottet — under erinran om vad statsutskottet i sitt utlåtande nr 131 anfört och hemställt —

dels anmäla, att yrkandet i motionerna I: 478 och II: 587 förfallit;

dels ock hemställa,

A. att riksdagen måtte för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om folkomröstning angående högertrafik;

B. att motionerna I: 452 och II: 543 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

C. att motionerna I: 6 och II: 8 måtte anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört och under A. hemställt.

Stockholm den 13 maj 1955

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Nils Elowsson, Axel E. Svensson, Magnusson, Nils Theodor Larsson*, Grönkvist, fru Hamrin-Thorell* och herr Alexanderson;

från andra kammaren: herr Jacobsson i Tobo*, fru Johansson i Norrköping, herr Nilsson i Göteborg*, herrar Lundberg, Ericsson i Näs, Rimmerfors, Fredriksson och fröken Wetterström.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer

- 1) av herrar *Nils Theodor Larsson, Lundberg* och *Ericsson* i Näs; samt
 - 2) vid utskottes hemställan under B. av herr *Rimmerfors*.
-